

Csányi Erzsébet

Fáradhatatlan káosz

Géczi János: Az egyetlen tőr balladája

Géczi János *Az egyetlen tőr balladája* című kötetében új verseit teszi közzé a szegedi Tiszatáj Könyvek sorozatban. A versek a félelem, a természet, a tenger és a nyelv koordinátái között jelölik ki a költői szubjektum mozgásterét, s ennyi elegendő is számára, hogy léthelyzetét minduntalan nekifeszülő kíváncsisággal sokféleképp árnyalva artikulálja.

A költő a lét olyan minőségeit keresi, amelyek hang, szín, fény, forma, attitűd tekintetében szövevényesek, szinte kitapinthatatlanok, tűnékenyek, titokzatosak. A természet sejtelmes jelenségei átítatódnak az értelmezhetőség és az érzelmi feltöltődés előjeleivel. Egy létszintre emelkedik a fa suhogása, az álom és a regényolvasat mint emlék. Mindez mint szenvedélyes ostrom áll szemben a visszaautasító, kidasztó tapasztalati világgal, „az ásványok hunyorgó közönyével”, a „pusztulás szünhetetlen hangjával” (*Fladnitzbergi hárs*).

E meditatív kommunikációban állandó szereplehetőséget nyújt az olvasó képzeletbeli alakja, aki a „mondatok ösvényét járja” (*Néma*). A betű, a hasonlat, a mondat, a szöveg, a nyelv azonban mintha a közönyös tárgyi világ pártján lenne, visszahull önmagába: „Nem válaszolnak, csak végtelenül hajtogatják önmagukat a szövegek”. (*A vesztes*) A kérdés persze megválaszolhatatlan, csupán annyi bizonyos, hogy feltenni muszáj, mert létfontosságú: „A szó az, amely szül, vagy a szó a megszületett?” (*Duplum*) A költői szubjektum számára nyilvánvaló, hogy a vers teremtése közben önmagát is alakítja, gyúrja, létrehozza – a körköröség a meditáló ember versre való ráutaltságáról árulkodik. A vershez kötődő képzetek ambivalens tartományt hoznak létre: egyrészt testi-tárgyi mivoltukban vannak jelen, amivel el lehet játszani, amit meg lehet ostromolni, másrészt absztrakt energiát és misztériumot sugároznak. Ha a „lebegő papírba” beleeszi „tintatestét az emléktelen szöveg” (*Visszavonódóm*), „nagy betűk hasadnak” mint sebek, akkor a teremtdő én is megerősödik jelenlétében, minek két szélső pólusát a szó és a szónélküliség képezi. „A szöveg bozótosában” a jelentésteremtő ösvény szótól szóig kanyarog, a betűk, írásjelek hordozzák a kéz melegét. A költő mint „bíbor magvakat” táplálja a „kármin szavakat” (*A vers sem hoz megnyugvást*), óvja őket, mert a teremtés csodáját várja tőlük.

Az egyre inkább lirizálódó hang fokozatosan kibontja a félelem, az elmúlás, a nemlét motívumkörét. Elszaporodnak az idillek, teli lemondó elvágódással: „Fáradt fények közt matat a tekintetem / s a nézhetetlenre vágyik” (*Öreg szem*). Ezzel párhuzamosan kezdi átítatni a költői gondolatmenetet a tenger képzetköré, a tengeré, amely a költő könyvét olvassa és „zöld üvegtestébe mosódott valamennyi betűje” (*Lamentáció az Adria fölött*). A tenger vonzáskörében az elemi kérdések megfogalmazása során alakul ki egy külön mítosz: „Hívös tűz: tenger / te trónusa a végtelennek”. A tenger különleges jelentősége természetes abban a költői világképben, amelyben színek, fények és árnyékok, „vakító terek” (*Fény és árnyék*) dominálnak, olyannyira, hogy a versek eseményes szála is jórészt a természet e jelenségei köré fonódik. A tájból az van jelen, ami vagy kozmikus tágasságra, vagy pedig miniatűr, lehetőleg finom arányokra utal: „Tengerből kelt a Hold/Sügerháta narancs volt s olajos / Gerincén két oldalra folyt/el a lágú habos víz...” (*Telíhóld Larnaka fölött*)

A költői szemlélődés kiindulópontja gyakran a kert, amelynek rekvizitumai a versben szinte együtt élnek a szó, a szöveg, a betű tematizált vonatkozásaival. A növény- és madárvilág, a természeti jelenségek a verssel együtt népesítik be e teremtett teret: „Mint ha hunyorgó szem / előtt maszattá apadnak / nevüket veszítik az apró betűk? / Látom: jövőidő nincs A por / hull a kert fölött átröpül a madár / s a hintaágyban léhán elhever / az indigótestű s teljes ég” (*Culex pipiens*).

A világ apró csodáiból kirakódó Géczi-költészet egyik támpontját képezik a színek finom struktúrái: méregzöld, aranyló, ógót kék, krómpiros, szívpiros, lébó kék, fűszerzöld, cinkfehér, vérpadvörös,

bíbor, cinóber árnyalatok határozzák meg a dolgokat. A költői szubjektumot azonban nemcsak a bősz, léte erősítő harsány színek veszik körül, élményt jelentenek a kíméletlen szűrkek is: „Fáradt fények közt matat a tekintetem / s a nézhetetlenre vágyik” (*Öreg szem*). A végső kérdéseket feszegetve félelem és vágy ambivalenciája járja át a nemlét, az elmosódás kategóriáit. Fény és árnyék játéka a lét és nemlét tételeződése. A „vakító térben” a „fény puhán járkal a falon / kiradírozza az árnyékokat”, „elrohadsz te is”, s ezen a vers sem segít, amelyben néhány napig még tovább lehet élni (*Fény és árnyék*). A „nem vagyok” érzése, a porhüvely-élmény hatalmasodik el az utolsó verseken, amelyekben a költői én-t „a félelem érte utol és leteperte” (*szüntelenül izzadt*). Megmaradnak azonban a természet csodái, melyek, ha közömbösen is, de körülvesznek bennünket, végzik dolgukat egy édenben. „Szüntelenül adja / visszavonja magát a ragyogás” (*Az egyetlen*)

Géczi János kötete meditatív líraisággal pásztáz végig ontológiai szituációk során, hogy kialakíthasson egy önreflexiós vonulatokból álló, színes intarziát. A félelem, a természet, a tenger és a nyelv motívumainak mozaikkockái villannak elő minduntalan e lírai kódolási művelet során, amely e költői habitusban szinte a mindenkori pillanat szükségleteként jelenik meg a pillanat múlásának-folyásának megállítása, eltorlaszolása vágyából.

(*Tiszatáj Könyvek, 2005*)

Folyóiratunk megjelentetését a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma,
a Nemzeti Kulturális Alapprogram

nka
Nemzeti Kulturális Alapprogram

és a

József Attila Kulturális és Szociális Alapítvány
támogatja.